

АВЛИГЫН ГЭМТ ХЭРГИЙН МӨРДӨН ШАЛГАХ АЖИЛЛАГААНЫ ОНЦЛОГ, АНХААРАХ АСУУДАЛ

“DISTINCTIVE FEATURES AND PROCEDURAL CONSIDERATIONS IN THE INVESTIGATION OF CORRUPTION CRIMES”

Э.Сэргэлэнбаатар

Цагдаагийн ерөнхий газрын Эрүүгийн цагдаагийн албаны дарга, цагдаагийн хурандаа
Sergelenbaatar E.

Colonel of police, Head of the Criminal Police Department, General police Agency

*Хариуцлагатай зохиогч: sergelenbaatar12@gmail.com

Хураангуй: Авлигын гэмт хэргийг хянан шийдвэрлэхэд хэргийн нууцлалыг хангаж мөрдөн шалгах нууц ажиллагааны үр дүн, мэдээ сэлт дээр тулгуурлан мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулах нь илүү өндөр үр дүнтэй бөгөөд мөрдөн шалгах ажиллагааны өнөөгийн байдалд судалгаа шинжилгээ хийж, тухайн ажиллагааг зохион байгуулахад анхаарах асуудлын талаар дүгнэлт гаргахад оршино.

Abstract: In the adjudication of corruption offences, ensuring the confidentiality of case materials and conducting investigations based on the outcomes of covert investigative measures and intelligence information yield substantially higher effectiveness. This study aims to analyze the current state of investigative practices in corruption cases and to draw conclusions regarding key considerations in the organization and implementation of such investigative activities.

Түлхүүр үг: Авлига, гэмт хэрэг, мөрдөн шалгах ажиллагаа.

Key words: Corruption, crime, investigation.

Нэг. Эрх зүйн зохицуулалтын талаар

Авлигатай тэмцэх, авлигыг таслан зогсоох, авлигын гэмт хэргийг илрүүлэх, мөрдөн шалгах эрх зүйн зохицуулалтыг улс орон болон олон улсын түвшин тэдгээрийн хамтын ажиллагааны мэргэжлийн байгууллагуудын хувьд нэн тэргүүлэх зэргийн ач холбогдолтой асуудал юм.

Учир нь авлигын гэмт хэргийн субъект нь цагаан захтан гэгдэх төрийн удирдах албан тушаалтан, улс төрд нөлөө бүхий тушаал шийдвэр гаргах этгээдүүд холбогдох бөгөөд энэ гэмт хэрэг нь хахууль өгсөн, авсан, түүнчлэн давуу байдал олгож байгаа болон давуу байдал олж авч байгаа хоёр этгээдийн хооронд үйлдэгдэж байгаа мэт боловч эрх бүхий албан тушаалтны өөрийн ашиг сонирхлын үндсэн дээр гаргаж буй хууль бус тушаал, шийдвэрийн улмаас улс орны эрх ашиг, эдийн засагт ихээхэн хохирол учруулдаг, гэмт хэргийн хор уршиг нь нийгмийн давхарга ялгахгүйгээр гишүүн бүрд учирдгаараа бусад төрлийн гэмт хэргээс эрс ялгаатай,

гэмт хэргийн ангиллын хувьд хүнд төрлийн гэмт хэрэгт тооцогддог.

НҮБ-ын Конвенцод хахууль авах гэмт хэргийн “албан тушаалтан” гэдэг нэр томъёог бус “нийтийн албан тушаалтан” (Public Official) гэдгийг тодорхойлж, түүнийг тодорхойлохдоо:

1.Хууль тогтоох, гүйцэтгэх, шүүх эрх мэдлийн томилогдсон, сонгогдсон, түр, байнгын, цалинтай, цалингүй бүх төрлийн албан тушаалтан,

2.Дотоодын хуулиар тодорхойлсноор нийтийн чиг үүргийг гүйцэтгэж байгаа, эсвэл нийтэд аливаа үйлчилгээ үзүүлдэг хуулийн этгээдийн ажилтан, эсвэл аливаа хувь этгээд,

3.Дотоодын хууль тогтоомжоор “нийтийн албан тушаалтан” гэж тодорхойлсон бүх албан тушаалтныг бүгдийг нь хамруулна гэж тодорхойлжээ (Гэрэлтуяа.Г, 2022, хуудсд. 25-26). Эндээс дүгнэхэд НҮБ-ийн Конвенц нь авлигын гэмт хэрэгт “нийтийн албан тушаалтан” (Public Official) гэсэн нэршлийг ашиглаж, түүнийг маш өргөн хүрээгээр тодорхойлж өгсөн байна.

Нийтийн албан тушаалтан гэдэг нь “Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай” хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.1.4 Нийтийн албан тушаалтан гэж энэ хуулийн 4.1-д заасан этгээдийг хэлнэ (Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хууль, 2012) гэсэн бөгөөд уг хуулийн 4.1-д энэ хуулийн үйлчлэлд Авлигын эсрэг хуулийн 4 дүгээр зүйлд заасан албан тушаалтан хамаарна гэж заажээ. Үүнээс үзэхэд улс төрийн, төрийн тусгай, захиргаа, үйлчилгээний удирдах болон гүйцэтгэх албан тушаалтан болон бусад зарим албан хаагч хүртэл авлигын гэмт хэргийг субъектэд хамаарах юм.

Уг тусгай субъектийн онцлогийн хувьд авч үзвэл өндөр боловсролтой, ажил мэргэжлийн дадлага туршлагатай, хуулийн болон эдийн засгийн өндөр мэдлэгтэй, танил талын өргөн хүрээтэй, нийгэмд тодорхой байр суурь эзэлсэн, олон нийтэд болон тодорхой салбарт нэр хүндтэй, танигдсан, эдийн засгийн хувьд бэхэжсэн, улс төр, нам, олон нийтийн сонгуульт ажилтай тодорхой салбарт удаан жил ажилласан нөлөө ихтэй ялангуяа хууль хяналтын байгууллагад төлөөлөлтэй байдаг (Бумнанжид, Д, 2011, хууд. 9).

Энэхүү гэмт хэргийн улмаас учруулсан хохирлын хэмжээ нь бусад төрлийн гэмт хэрэгтэй харьцуулахад их хэмжээний мөнгөн хохирлыг нийгэмд учруулж байдаг тул хууль бус мөнгөний шилжилт хөдөлгөөнийг тодорхойлох, эцсийн эзэмшигчийг нь тогтоон баримтжуулах нь гол зорилго юм. Хууль бус эх үүсвэртэй мөнгө хаанаас, хэзээ орж ирсэн, хэн хүлээн авсан, хаана хадгалсан, улмаар хэрхэн зарцуулж байгаа нь хэргийн нотлох үйл ажиллагааны гол үндэслэл суурь болдог.

Мөнгөн гүйлгээтэй холбоотой санхүүгийн ул мөрийг бэхжүүлэх ажиллагаа нь хэрэгт холбоотой баримт, үйл явдал, нөхцөл байдлыг логик болон үйл явдлыг дэс дараатайгаар бүрэн зураглалаар харуулах, нөгөөтэйгүүр гэмт хэргийн

хамтран оролцогчдын үйл ажиллагааг тодорхойлох, тэдгээрийн санаа сэдэл, хэлбэрийг тогтооход ач холбогдолтой.

Авлигын гэмт хэрэг нь ялангуяа мөнгө угаах гэмт хэргийн суурь гэмт хэрэг болдог тул мөрдөн шалгах ажиллагааг цаг алдалгүй явуулах нь гэмт хэргийн улмаас олсон хууль бус мөнгөн орлого, хөдлөх, үл хөдлөх эд хөрөнгийг олж тогтоох, улмаар чанар байдал, үнэ үнэлгээг алдагдуулахгүйгээр хураан авах ажиллагааг явуулах шаардлагатай байдаг. Ингэснээр гэмт хэргийн улмаас олсон хууль бус эх үүсвэртэй хөрөнгө, орлогыг эргэлтэд оруулах, хувиргах, угаах боломжийг бууруулж, хэргийг нотлоход өндөр ач холбогдолтой байдаг.

Авлигын гэмт хэрэгт мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулж байгаа эрх бүхий мөрдөгч нь мэдүүлэг авах, нэгжлэг, үзлэг хийх, хураан авах зэрэг уламжлалт арга барилаас гадна орчин үеийн техник технологийн дэвшил, цахим хэрэгслээр дамжуулан интернэт эх сурвалж ашиглах, банк санхүү, нягтлан бодох бүртгэлийн баримтыг нягтлах, санхүүгийн тайлан мөрдөх, санхүүгийн мөрдөн шалгах ажиллагааг явуулж хууль бус эх үүсвэртэй мөнгөн гүйлгээ, түүний эцсийн эзэмшигчийг тогтоох зорилгоор мөрдөн шалгах, мөрдөгчийн магадлагааг түлхүү хэрэглэх, бусад улс орнуудын хамтын ажиллагаа, сайн туршлагыг судалж, суралцан арга барилаа сайжруулж байх зайлшгүй шаардлагатай юм.

Мөрдөн шалгах эрх бүхий байгууллагуудын онцлогоос шалтгаалан гүйцэтгэх ажил, мөрдөн шалгах нууц ажиллагаа явуулах эрх бүхий мөрдөгчдийг дагнан ажиллуулах, ил болон мөрдөн шалгах нууц ажиллагаа, гүйцэтгэх ажлыг хослуулан явуулах, эрх бүхий байгууллагууд хамтарсан ажлын хэсэг байгуулан ажиллах зэргээр ээдрээ төвөгтэй, нууц далд аргаар үйлдэгддэг авлига, албан тушаалын гэмт хэрэгтэй тэмцэж болох хууль, эрх зүйн зохицуулалттай.

Дэлхийн бусад орны нэгэн адил Монгол улсад жил ирэх тусам "авлига, албан тушаалын" гэмт хэрэг ихээр нэмэгдэн гарч, өмнө үйлдэгдэж байсан гэмт хэргийн

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ ОРОН

ᠮᠤᠩᠭᠣᠯ ᠰᠤᠬᠢᠭᠣᠯᠠᠭᠤᠢ

үйлдлийн арга улам бүр нарийсаж, хил дамнан үйлдэгдэж байгаа билээ.

Эдгээр гэмт хэргүүдийн үйлдлийн арга улам нарийсаж, гэмт хэргийн тоон үзүүлэлт нэмэгдэж байгаа энэ цаг үетэй зэрэгцэн тухайн гэмт хэргийг илрүүлэх, таслан зогсоох, мөрдөн шалгах чиг үүрэг бүхий алба хаагч бүр энэ талын мэдлэг эзэмшсэн байх шаардлага зүй ёсоор тавигдаж байна.

Авлигын гэмт хэргийг мөрдөхөд мөрдөгч нь хуульд заасан үндсэн шалгуураас гадна дараах чадваруудыг эзэмшсэн байх зайлшгүй шаардлагатай. Үүнд:

1. Хууль хэрэглэх чадвар.
2. Санхүү, нягтлан бодох бүртгэлийн анхан шатны мэдлэг.
3. Гадаад хэлний мэдлэг.
4. Багаар ажиллах.
5. Мэдүүлэг авах тактик арга, зүй.

Хоёр:Өнөөгийн нөхцөл байдал

Сүүлийн 5 жилийн байдлаар 2019 онд 2104, 2020 онд 2282, 2021 онд 2314, 2022 онд 2785, 2023 онд 3749 гомдол,

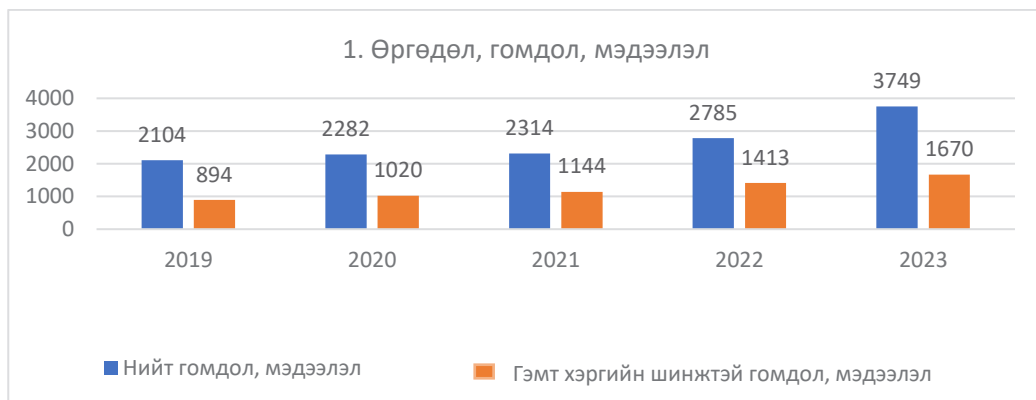
6. Үзлэг, нэгжлэг явуулах тактик, арга зүй.

7.Компьютер техник, технологийн мэдлэг.

8. Хуульд заасан мөрдөн шалгах бусад ажиллагаа буюу Мөрдөн шалгах нууц ажиллагааны талаарх мэдлэг, туршлага зэргийг шаарддаг онцлогтой.

Авлига, албан тушаалын гэмт хэргийг мөрдөн шалгахад мөрдөгч нь санхүү, нягтлан бодох бүртгэлийн талаар зохих мэдлэгтэй, мөрдөн шалгах ажиллагааны туршлагатай байх ёстой. Учир нь дээрх төрлийн гэмт хэргийн хамрах хүрээ их, шалгах асуудал нь өргөн бөгөөд шалгагдаж байгаа этгээд нь зохих хэмжээний боловсролтой, гэмт хэргээ нуун далдлах талаар тодорхой мэдлэгтэй, уг гэмт хэргийг шууд санаатай үйлдсэн байдаг нь энэ хэргийн онцлог юм.

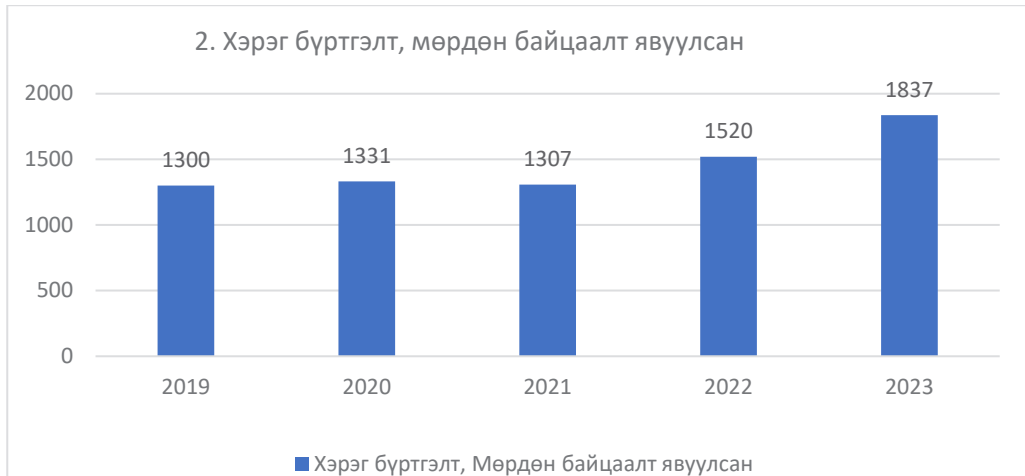
мэдээллийг хүлээн авч, нийт гомдол, мэдээлэл 78 хувиар өссөн байна (газар, 2024, хууд. 2).

Хүснэгт:1.Мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулсан гомдол, мэдээллийн шийдвэрлэлт

Сүүлийн 5 жилийн байдлаар 2019 онд 1300, 2020 онд 1331, 2021 онд 1307, 2022 онд 1520, 2023 онд 1837 гэмт хэрэгт хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалтын

ажиллагаа явуулж 2019 оноос хойш 41 хувиар нийт хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалтын ажиллагаа нэмэгдсэн байна.

Хүснэгт:2. Хэргийн шийдвэрлэлт

2007-2018 онд жилд дунджаар 67.3 хэрэг шилжүүлсэн бол 2019 онд 156 болж тогтмол өсөн 2023 онд нийт 325 хэргийг шүүхэд шилжүүлэх саналтай прокурорт хүргүүлсэн нь 2019 онтой харьцуулахад 2 дахин өссөн өссөн үзүүлэлттэй байна.

Авлигатай тэмцэх газар үйл ажиллагаа явуулж эхэлсэн 2007 онтой харьцуулбал энэ тоо 20 дахин өссөн дүнтэй байна. 2007-2018 онд шүүхээр шийдвэрлэгдсэн хэрэг дунджаар 38.45% байсан бол 2019 онд 43%, 2023 онд 59% болж өссөн үзүүлэлттэй байна.

2019 онд мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулж шүүхэд шилжүүлсэн хэргээс 68 эрүүгийн хэрэг анхан шатны шүүхээр шийдвэрлэгдэж байсан бол 2023 онд 192 хэрэг шүүхээр шийдвэрлэгдэж, шүүхээр шийдвэрлүүлсэн хэрэг 2.8 дахин өссөн байна.

Авлигатай тэмцэх газар үйл ажиллагаа явуулж эхэлсэн 2008 онтой харьцуулбал энэ тоо 7.3 дахин өссөн дүнтэй байна.

2007-2018 онд жилд дунджаар нөхөн төлүүлсэн хохирлын хэмжээ 4.07 тэрбум төгрөг, битүүмжлэн хамгаалсан хөрөнгө 24.1 тэрбум төгрөг, гэмт хэргийн улмаас учирсан нийт хохирлын хэмжээ 1 их наяд 133 тэрбум төгрөг байсан бол 2019 оноос хойш дээрх үзүүлэлтүүд бүгд огцом өссөн.

2023 онд нийт учирсан хохирол 845.7 тэрбум төгрөг, үүнээс нөхөн төлүүлсэн хохирлын хэмжээ 238.7 тэрбум

төгрөг, битүүмжлэн хамгаалсан хөрөнгө 17.1 тэрбум төгрөгөөр үнэлэгдэж байна.

2023 оны байдлаар нийт учирсан хохирлын 28.22 хувийг нөхөн төлүүлсэн ба хахуулийн 8,680,730,871 төгрөгийн үнэ бүхий бэлэн мөнгө, хөдлөх, үл хөдлөх хөрөнгө хураан авсан.

Авлигын гэмт хэрэгт мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулах процессын үед нотолгоо болон нотлох баримт гэж ангилан хууль тогтоомжид тайлбарласан байдаг. Нотолгоо нь хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд тусгагдсан шийдвэр гаргахын тулд тодорхой этгээдээс нотолгооны зүйлийг гэмт хэргийн бүрэлдэхүүн болон түүнтэй холбогдон бий болох бусад нөхцөл байдлуудыг тогтоох үйл явцыг хэлдэг (Өнөрмөө.Б, 2022, хууд. 116).

Харин Нотлох баримт гэж эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэхэд ач холбогдол бүхий хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу олж авсан аливаа баримтат мэдээллийг ойлгох (Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хууль, 2017) ба нотлох баримтуудаар тогтоогдсон нөхцөл байдал буюу дүр зургийг үйл баримт гэж тайлбарладаг. Авлигын гэмт хэргийг илрүүлэх явцад нэгжлэг хийх, хураан авах ажиллагаагаар хэрэгт ач холбогдол бүхий нотлох баримтыг цуглуулан, бэхжүүлж авч, хэргийг тал бүрээс нь бүрэн дүүрэн нотлох шаардлага тулгардаг.

ХҮҮЛЬ САХИУЛАХУЙ

Гурав:Авлигын гэмт хэрэгт мөрдөн шалгах ажиллагааны онцлогийн талаар

Үзлэг, нэгжлэгийн өмнө хийж гүйцэтгэх ажиллагааг сайтар төлөвлөж, үзлэг, нэгжлэг хийх гэж буй газрыг судалж учирч болох эрсдэлийг урьдчилан тооцох шаардлагатай.

Мөн орон байранд нэвтрэн орох үед нэгжүүлэгчийн зүгээс зэвсэгт эсэргүүцэл үзүүлэх, амиа хорлохоор сүрдүүлэх тохиолдолд гаргасан үед боломжит аюулгүй байдлыг хангах талаар арга хэмжээг авч тайвшруулах, эсэргүүцэл үзүүлэх боломжийг нь хаах, зэвсгийг нь хураан авах, ажиллагааг хэвийн явуулах арга хэмжээг нэн тэргүүнд авах хэрэгтэй.

Нэгжлэг хийх байранд ормогц мөрдөгч өөрийгөө танилцуулж, бичиг баримтаа үзүүлээд, нэгжлэг хийх тухайгаа тайлбарлан, нэгжлэг хийх тухай тогтоолыг уншиж сонсгоод нэгжүүлэгчээр гарын үсэг зуруулсны дараа гадна хаалганы дэргэд хамгаалалт гарган, нэгжлэг хийх байранд байгаа хүмүүсийг хэн болохыг нь шалгана.

Нэгжлэг хийж буй газрын эзэнд хандаж эрж хайж байгаа зүйлийг сайн дураараа гаргаж өгөхийг хүснэ. Эрж хайж байгаа зүйлийг гаргаж өгсөн тохиолдолд мөрдөгч тухайн зүйлийг бүрэн гүйцэт байна гэж үзвэл нэгжлэг хийлгүй, хураан авах ажиллагаа явуулна. Гэвч практикт гэмт этгээдүүд болон тэдний хань хамсаатан мөрдөгчийн мэдэж хайж байгаа зүйлийг сайн дураараа мэт гаргаж өгөөд цаанаа өөр бусад эд мөрийн баримт, хэрэглээнд хориглогдсон зүйлүүдийг нууж авч үлдэхийг оролддог. Ийм тохиолдолд мөрдөгч нь хэрэгт ач холбогдолтой гэж үзсэн эд зүйлс, мэдээлэл, баримт бичиг, бэлэн мөнгө гэх зайлшгүй тогтоон шалгах шаардлагатай нөхцөл байдлыг урьдчилан тооцоолж ажиллагааг дуусгах эсхүл үргэлжлүүлэн явуулах үнэлэлт дүгнэлтийг хийх шаардлагатай байдаг. Нэгжих ажиллагааны хэвийн нөхцөлийг хангах, эрж буй зүйлийг устгах боломжийг хаахын тулд тэнд байгаа хүмүүсийг нэг өрөөнд оруулж хоорондоо ярих, утсаар холбоо барих, нэгжлэг дуустал гадагшаа явахыг хориглож байгааг тайлбарлаж өгнө.

Холбогдогч этгээд нь өөрийн мэдээллийг цахим мэдээлэл хадгалдаг зөөврийн компьютер, хард диск, icloud, флаш диск-нд хадгалагдаж байгаа хар данс тооцоо, мөн хахууль авахдаа цахим крипто валютаар авсан, түүнийгээ хөдөлгөөнгүй болгож хадгалсан флаш дисктэй төстэй Cold wallet болох ledger, мөн идэвхитэй эргэлтэд орж захиран зарцуулалт хийж Hot wallet-ийн нэвтрэх нууц нэр, код бичсэн бичвэр зэргийг анхааралтай нэг бүрчлэн үзэж тэр даруй хураан авч үзлэг хийх шаардлагатай байна.

Мэдүүлэг авахын өмнө мэдүүлэг авах гэж буй хүний талаарх судалгааг зайлшгүй хийсэн байх шаардлагатай. Судалгааны хэсэгт цугларсан баримтуудыг судлан үнэлэлт дүгнэлт өгч эдгээр хүмүүсийн болон хэргийн нөхцөл байдлын талаар судалгаа шинжилгээ хийж, цаашдын чиглэлийг тодорхойлно.

Зайлшгүй мэдүүлэг авах хүмүүсийн дарааллыг тогтоохдоо хэрэгт ач холбогдол бүхий мэдээлэл агуулж буй тухайн хэрэгт хувийн сонирхолгүй, хэргийн талаар мэдээлэл сайтай, мэдэж буй зүйлээ бүрэн бодитой мэдүүлж чадах хүнийг эхний ээлжид байцаах нь зүйтэй. Тухайн хэрэгт нотлогдвол зохих байдал, мэдээлэл өгөх хир хэмжээ зэргээр байцаалтын гол асуудал, хэмжээ хязгаар тодорхойлогдоно.

Мөн Авлигын гэмт хэргийг мөрдөн шалгахад анхаарах асуудлын талаар. Үүнд:

Нэг. Болсон үйл баримтын талаар дүгнэлт хийх, /Болж өнгөрсөн үйл явцыг мэдээллийн эх сурвалжтай харьцуулах/.

Хоёр. Үйл баримтыг үндэслэн эрх зүйн ямар төрлийн харилцаа хөндөгдөж байгааг тогтоох /ямар салбарт хэрхэн үйлдэгдсэн болох Боловсрол, Татвар, Гааль, Тендер г.м/

Гурав. Тухайн харилцааг зохицуулсан холбогдох хууль тогтоомжийг тодорхойлох, /Салбарын хууль тогтоомжийг сайтар судлах/.

Дөрөв. Хууль тогтоомжийн ямар зүйл, заалтын гипотез нь уг харилцаанд нийцэж байгааг тогтоох, /эрх мэдлээ хэтрүүлсэн, урвуулсан, эс үйлдэхүй, албаны нэр нөлөөг ашигласан үйлдэл,

Тав. Зүйлчлэхдээ зохих үе шат, алхмаар шалгах, таамаглал дэвшүүлж, төсөөтэй гэмт хэргийг шалгаж, мухарлах,

Зургаа. Зүйлчлэхдээ эрх зүйн үндсэн ойлголт, ухагдахуун, нэр томъёог тайлбарлах, тодорхойлох, /албан тушаалтан болох нь ямар хуулиар тодорхойлогдож байгаа Авлигын эсрэг хуулийн 4 дүгээр зүйлд хамаарах субъект мөн эсэх, эрх үүрэг нь салбар хуулийн ямар зүйл заалтаар зохицуулагдсан зэргийг яллагдагчаар татах тогтоолд бүрэн тусгах/,

Долоо. Эрх зүйн өрсөлдөх бусад хэм хэмжээ байгаа эсэх, тэдгээрийг хэрэглэх боломжтой эсэхийг шалгах,

Найм. Авлига болон мөнгө угаах гэмт хэргийг шалгахын зэрэгцээ хүндрүүлэх болон хөнгөрүүлэх шалтгаан нөхцөл, холбоо зэрэг Эрүүгийн хуулийн ерөнхий ангийн Хууль ёсны зарчим, Шударга ёсны зарчим, Гэм буруугийн зарчим, Эрүүгийн хууль Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт үйлчлэх, Эрүүгийн хууль Монгол Улсын нутаг дэвсгэрийн гадна үйлчлэх зэргийг анхаарахаас гадна гэмт хэрэг үйлдэгдсэн бүхий л үе шатыг тогтоох зүйтэй юм.

Дүгнэлт:

Авлигын гэмт хэргийг шалгаж, шийдвэрлэх, мөрдөн шалгах тактик, арга зүйн асуудлыг цогц байдлаар авч үзэн, улмаар анхаарах асуудлын талаар шинжлэх ухааны судалгааны үндсэн дээр дэвшүүлэн гаргаж үнэлэлт, дүгнэлт өгөх нь энэхүү судалгааны ажлын үндэслэл, онол, практик хэрэгцээ, шаардлага, ач холбогдлыг тодорхойлж байгаа хэрэг бөгөөд судалгааны ажлыг нэгтгэн дараах дүгнэлтэд хүрч байна. Үүнд:

Хэдийгээр нэг талаас 2017 оны 05 дугаар сарын 18-ны өдөр Улсын их хурлаас Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хууль шинэчлэгдэн батлагдаж эрх зүйн зохицуулалтын орчин боловсронгуй болж, нэгжлэг, хураан авах ажиллагааг хэрэгжүүлэхэд тулгамдсан асуудал,

хүндрэл бэрхшээл байхгүй мэт ойлгогдох боловч газар орон, объектод нэгжлэгийн ажиллагааг явуулж хэрэгт ач холбогдол бүхий нотлох баримтуудыг илрүүлэн хураан авахад хяналтын прокурорын олгогдож буй зөвшөөрөл нь Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт зааснаар “...илрүүлэхээр...” гэж хуульчилсан нь мөрдөгч шууд хураан авах зохицуулалтыг тусгаагүй байна.

Мөрдөгчийн зүгээс тухайн нөхцөл байдалд прокурорт мэдэгдэж явуулсан ажиллагаагаар тогтоогдож буй эд зүйлсийг хураан авах талаар мөрдөн шалгах ажиллагааг хүчинтэйд тооцуулах санал гаргаж дахин хүргүүлж хураан авсан эд зүйлийг хүчинтэйд буюу нотлох баримтаар тооцуулж байгаа нь хэргийг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны зорилго, зорилтыг хангахад цаг хугацаа алдах, улмаар нотлох баримтын шинж чанар алдагдах гэх зэрэг асуудал үүсэж байна.

Нөгөө талаас ажиллагаа явуулж байгаа алба хаагчдын мэдлэг, ур чадварын түвшнээс хамаарч мөрдөн шалгах ажиллагааг зохион байгуулахад алдаа дутагдал гаргах, ажиллагааг дутуу бэлтгэх, төлөвлөлт хангалтгүйгээс болж ажиллагааны зорилгодоо хүрэхгүй байх, алба хаагч болон нэгжүүлэгч иргэний амь нас, эрүүл мэндэд хохирол учирч болзошгүй нөхцөл байдал үүсэх цаашлаад дахин ажиллагааг явуулах зэрэг эрсдэл үүсдэг.

Иймд авлигын гэмт хэргийг шалгаж, шийдвэрлэх явцад мөрдөн шалгах ажиллагааны эрх зүйн орчин, түүний удирдлага, зохион байгуулалтыг сайжруулах, шинэ шатанд гаргах, олон улсын туршлагыг нэвтрүүлэх, шинээр томилогдсон алба хаагч нарт чиглэсэн сургалт зохион байгуулах зэрэг цогц бодлого, арга хэмжээг үе шаттайгаар хэрэгжүүлэх нь зүйтэй юм.

Ашигласан материал:

Бумнанжид,Д. М. (2011). *Авлига, албан тушаалын гэмт хэрэг мөрдөх*

аргачлал. Улаанбаатар: Хэвлэлийн хүрээлэн.

Авлигатай тэмцэх газар. (2023). *Статистикийн эмхэтгэл.* Улаанбаатар.

ᠮᠣᠩᠭᠣᠯ ᠤᠯᠤᠰ ᠤᠯᠤᠰ ᠤᠯᠤᠰ

Гэрэлтуяа.Г. (2022). *Авлига, албан тушаалын гэмт хэргийг мөрдөн шалгах, хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд анхаарах асуудал*. Улаанбаатар: Хэвлэлийн хүрээлэн.

Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг

сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хууль. (2012). *Төрийн мэдээлэл*, 08.

Өнөрмөө.Б, Г. (2022). *Авлигын гэмт хэрэг ба прокурорын хяналт*. Улаанбаатар: Хэвлэлийн хүрээлэн.

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хууль. (2017). *Төрийн мэдээлэл*, 23.